

Stefan Ingesson, *Kungens män: Karl XII:s drabantkår* (Lund: Ekström & Garray 2022). 330 s.

Karl XII:s drabantkår har omgärdats av ett visst mytiskt skimmer. Det var en kunglig livvaktstyrka som bestod av 200 man. Samtidigt var det en militär elittrupp som ofta tilldelades en särskild roll i Karl XII:s krigföring. Det är länge sedan drabantkåren blev föremål för mer ingående historisk forskning. Stefan Ingesson, arkivarie vid Riksarkivet, Landsarkivet i Vadstena, har nu tagit sig an den saken. *Kungens män* är emellertid mycket mer än en uppdatering av drabanternas historia. Ingessons allra viktigaste bidrag är analysen av ett fantastiskt och kanske något oväntat arkivmaterial i form av fler än 1000 medicinska recept utfärdade för medlemmar av drabantkåren.

Ingessons bok behandlar naturligtvis många olika aspekter av drabantkåren. Här finns gott om godbitar för den militärhistoriskt specialintresserade. Det hela inleds med en utförlig beskrivning av hur drabantkåren uppstod, vilka tankar och idéer som låg bakom och hur drabanterna rekryterades. Här redogörs dessutom för organisation, befälsgrader med mera. Ingesson beskriver också drabanternas uniformer, deras beväpning och annan utrustning. Detta kan tyckas vara militärhistoriska detaljer, men sammantaget visar detta på den särställning kungen ville ge drabantkåren. Drabanterna skulle helt enkelt ha det bästa av allt.

Drabantkåren var en förhållandevis liten militär enhet som bestod som mest av knappt 200 soldater och officerare, varav många adelsmän, från olika delar av det svenska riket. Trots sin ringa storlek tilldelades drabantkåren ofta centrala uppgifter i fältslag och andra militära operationer. Enligt Ingesson spelade drabanterna i många fall en avgörande roll och han beskriver dem som en "kraftfull stöttrupp". I boken skildras ingående hur drabanterna användes och agerade vid olika strider under Karl XII:s fälttåg. Efter freden i Nystad 1721 upphörde drabantkårens militära roll. Kåren upplöstes formellt 1821 utan större uppmärksamhet. För den personhistoriskt intresserade innehåller Ingessons bok även en personförteckning med ofta detaljerade personuppgifter om samtliga identifierade drabanter.

Det avsnitt som otvetydigt har det största allmänhistoriska intresset är det kapitel som behandlar drabanternas sjukvård. Här har Ingesson gjort en verklig pionjärinsats. De medicinska recepten har inte varit helt okända och de har i någon mån berörts i tidigare forskning, senast i en artikel av Göran Göthberg i *Nordisk medicinhistorisk årsbok* 1990. Ingesson är dock först med att systematiskt lokalisera och analysera de bevarade recepten. Detta har varit ett regelrätt detektivarbete. Ett större antal av dessa recept förvarades på det medicinhistoriska museet i Stockholm. Detta lades dock ned 2005. Efter vissa efterforskningar kunde drygt 700 recept återfinnas på Hagströmerbiblioteket i Solna. Därefter kunde Ingesson leta upp ytterligare 365 recept på Riksarkivet och 123 recept på Krigsarkivet.

Ingesson visar pedagogiskt hur de medicinska recepten är uppbyggda och hur de kan användas som historiska källor. Recepten är knutna till namngivna drabanter. De ger inte någon omedelbar information om de specifika krämporna, men de berättar ingående om olika läkemedel. Därigenom går det att i stor utsträckning sluta sig till drabanternas krämpor. Anvisningar är ofta detaljerade: "ett utdrag av fyra uns malörtsblomställningar, ett uns vardera av kardbenedikt, klint och det gula av citronskal, fyra uns gentianarot och ett halvt uns Sokotra-aloe i åtta pund enbärssprit". Av detta kan slutas att drabanten Adam Hierta led av mag- och tarmbesvär. Sällan kommer vi så här nära enskilda individer och deras specifika hälsoproblem. Genom recepten går det att rekonstruera en övergripande bild av drabanternas krämpor. Mag- och tarmsjukdomar dominerade, men här förekom även sjukdomar och skador på ögon och öron, hals- och lunginfektioner, malaria, hög feber, skörbjugg och hudsjukdomar. Flera recept ger dessutom indikationer på psykisk ohälsa genom medikamenter som skulle motverka melankoli. Givetvis finns många recept som visar på sår- och krosskador. För en del drabanter finns en hel serie av recept bevarade och här går det att rekonstruera en mer komplex individuell sjukdomsbild. Henrik Granbergh har till exempel efterlämnat inte mindre än 43 recept från början av juli 1703 fram till slutet av februari 1704. Granbergh var knappt 30 år och led av magsjuka, feber, huvudverk och sömnproblem. Vidare hade han en sårskada och led troligtvis av syfilis.

Kungens män är en välskriven bok. Språket är tydligt och lättbegripligt. Boken är rikt illustrerad. Det bidrar till att göra den estetiskt tilltalande, men framför allt är bildmaterialet ett viktigt stöd för både berättande och argumentering. Boken innehåller många olika aspekter av Karl XII:s drabantkår, men det medicinhistoriska bidraget framstår ändå som både det mest sensationella och det vetenskapligt mest betydelsefulla.

Uppsala universitet

DAG LINDSTRÖM